

Hur gör skribenten sin röst hörd? En fallstudie om hur språkforskare framställer sig själva som skribenter i svenskspråkiga vetenskapliga artiklar i serien Vakki Publications 2013–2015

Marja Kivilehto & Johanna Koivisto
Fakulteten för kommunikationsvetenskap
Tammerfors universitet

Artikkelin tarkoituksena on selvittää, miten kirjoittajan ääni kuuluu tieteellisessä tekstissä. Kysymme, miten kirjoittaja tekee äänensä kuuluvaksi ja vertaamme, miten kirjoittajan ääni kuuluu tieteellisen tekstin eri osissa. Teoreettisena viitekehystenämme ovat kirjoittajaidentiteetin tutkimus ja sosiokulttuurinen näkökulma, jonka mukaan tekstien tuottaminen on sosiaalisiiin käytänteisiin osallistumista ja erilaisten resursien, esimerkiksi aikaisemmin julkaistujen tekstien, hyödyntämistä. Aineistonaamme ovat vuosina 2013–2015 julkaistut ruotsinkieliset Vakki Publications -sarjan artikkelit. Menetelmänämme on lähiluku ja siihen perustuva käsitteiden operationalisointi.

Tutkimuksemme mukaan kirjoittajan äänen kuulumista voidaan tarkastella eräänlaisena jatkumona. Jatkumon toisessa päässä ääni kuuluu ns. suoraan ja toisessa päässä epäsuoraan. Suoraan ääni kuuluu esimerkiksi silloin, kun kirjoittaja käyttää persoonapronominia ”jag” ja epäsuoraan, kun kirjoittaja käyttää passiivia tai muita persoonattomia ilmauksia. Havaitimme, että kirjoittajan ääni kuuluu suoraan tieteellisen tekstin eri osissa, ei ainoastaan kirjoittajan kuvatessa aineistoa ja menetelmää. Tulosten perusteella voidaan pohtia, missä määrin kirjoittajapersoonan esiintuominen ja henkilökeskeinen lähestymistapa ovat yleisiä ruotsinkielisissä tutkimusartikkeleissa yleensä.

Nyckelord: Formalitet, skribentens röst, vetenskaplig stil

1 Inledning

Enligt akademiska skrivanvisningar ska den vetenskapliga stilen vara formell, vilket innebär att skribenten ska förhålla sig objektivt till sitt ämne och undvika att framföra värderingar och egna åsikter. Samtidigt ska skribenten göra skillnad mellan sina egna resonemang och den information som härstammar från tidigare undersökningar, vilket betyder att hen ska välja hur hen uppträder i texten, både som skribent och som auktoritet, och på vilken grund hen bygger sin argumentation. (Se t.ex. Schött m.fl. 2007: 39–44.)

Vad den formella stilen innebär i praktiken, varierar beroende på forskningsinriktning och skribent. Även skrivhandböcker ger olika anvisningar för hur *formalitet* ska förstås, dvs. hur skribenten ska positionera sig och använda sin röst i texten. Medan några handböcker rekommenderar användningen av *jag*- eller *vi*-former (jfr Lindstedt 2013: 134 och Hartman 2004:7), betonar vissa skrivanvisningar att ordet *jag* oftast borde undvikas (t.ex. Skrivguiden 2017). Skribentens sätt att framställa sig själv påverkar hur texten tas emot

och tolkas, och hur praxisen inom det vetenskapliga samfundet utformas. Vetenskapligt skrivande kan sålunda anses ske i en *sociokulturell kontext* där skribenten producerar text i samspel med olika aktörer och resurser. (Se även Nordman 2006: 178 och Hyland 2008: 6.)

I forskningssammanhang har skribentens roll i vetenskapliga texter diskuterats ur olika perspektiv. Ett av perspektiven är *skribentens identitet* som bland annat tagits upp av Roz Ivanič (1998), Marianne Nordman (2006), Ken Hyland (2008) samt Nancy Nelson och Montserrat Castelló (2012). Andra perspektiv utgörs av *genre* och *textuell dialogicitet* (Juvonen 2014, Virtanen 2015) samt *systemisk-funktionell lingvistik* (Luukka 1992, 1995). Det är vanligt att olika perspektiv kombineras och att studenters skrivande fokuseras (se t.ex. Ask 2007, Blücker 2010 och Berends 2013). Av de nämnda studierna har Nordmans (2006), Hylands (2008) samt Nelsons och Castellós (2012) studier direkt relevans för vårt syfte därför att alla fem diskuterar skribentens röst som är temat i denna artikel.

Begreppet *röst* kan definieras på olika sätt beroende på ur vilken synvinkel fenomenet betraktas. För Bakhtin (1984) är röst egentligen inget individuellt fenomen, utan en resurs inneboende i språket. Det är fråga om dialogicitet där de ord som uttrycks redan bär på röster som har funnits långt innan orden används i en annan kontext. En person som deltar i en dialog ger den inte bara sin personliga röst utan också sina tankar och hela sitt personliga jag. Med andra ord är det fråga om en diskurs där olika röster tävlar med varandra, och där de enskilda yttrandena samtidigt fungerar som uttryck för deltagarens position eller personliga ställningstaganden. (Bakhtin 1984: 202, 293. Se även Adelman 2002: 112–113; Løkensgard Hoel 2010: 67.)

Hyland (2008) utgår från Bakhtin i sin definition på röst (*voice*) och konstaterar att det är fråga om de val som skribenten gör och hur hen positionerar sig i sin text. På samma sätt som ens klädsel, kroppsspråk och talesätt fungerar som markörer för vem man är och vilka sociala grupper man tillhör, framställer skribenten sig själv i texten genom sin personliga röst i samspel med andra. Hyland framhäver också att eftersom själva idén med röst snarare är social än individuell, är det viktigt att ta hänsyn till skillnader mellan skrivtraditioner inom olika discipliner. (Hyland 2008: 6.)

Röster kan med andra ord anses syfta på intertextualitet, dvs. på alla de auktoriteter som framställs och citeras i texten. Som Josephson (2001) ser det, måste intertextualitetsförhållanden göras explicita i texten: ju osäkrare skribentens sociala position i texten är, desto mer måste hen citera andra. Som exempel på en stark auktoritet använder han en läroboksförfattare som inte behöver citera andra. En svagare auktoritet har enligt honom en nybörjarforskare, som inte har hunnit ”skaffa sig legitimitet”. (Josephson 2001: 47.) Även Nelson & Montserrat (2012: 13) framhäver att studerande inte kan hänvisa till det

egna jaget på samma sätt som yrkesverksamma forskare, vilket gör hela fenomenet synnerligen komplicerat.

Vårt intresse för skribentens röst har väckts på olika skrivkurser i nordiska språk där vi har handlett våra studerande i att skriva uppsatser och avhandlingar. Frågor som studerande ofta ställer handlar om hur man som skribent borde hänvisa till det egna jaget och huruvida det är tillåtet att använda pronomenet *jag*. Studerandena kan känna sig osäkra på grund av att de har studier i flera språk eller inom olika discipliner där skrivtraditionerna varierar. Genom att reda ut hur skrivkonventionerna ser ut i svenskspråkiga vetenskapliga texter och hur skribenterna positionerar sig t.ex. med hjälp av personliga pronomen, kan vi bygga vår undervisning på vetenskaplig grund och få en inblick i skribenternas röster. Studien har även samhällsrelevans i och med att den ökar medvetenhet om skrivkonventioner och bidrar till kunskaper i vetenskapligt skrivande (om den akademiska skrivforskningens kunskapsintressen se Strand 2010).

I vår studie ansluter vi oss till tidigare forskning om skribentens *röst* i vetenskapliga texter och avser i likhet med Hyland (2008) att *röst* innebär de val som skribenter gör när de positionerar sig i sina texter. Röster kan vara direkt eller indirekt hörbara, vilket betyder val mellan direkta och indirekta hänvisningar till det egna jaget. I vilken mån hänvisningarna är direkta respektive indirekta har konsekvenser för hur formell stilen i texten är. Ju fler direkta hänvisningar det finns i texten, desto mindre formell är stilen.

2 Syfte, material och metod

Syftet med artikeln är att ta reda på hur forskarna använder sin röst och positionerar sig i sina svenskspråkiga vetenskapliga texter. För att vi ska kunna identifiera graden av formalitet i dessa texter och kunna dra nytta av resultaten som handledare på kurser i vetenskapligt skrivande, vill vi också fästa uppmärksamhet på vilka skillnader och likheter det finns mellan skribenterna. Våra forskningsfrågor är:

- (1) Hur gör skribenterna sina röster hörda i vetenskapliga texter, dvs. i vilken mån är rösterna direkt respektive indirekt hörbara?
- (2) I vilka delar av texten kommer den direkt hörbara rösten fram?
- (3) Hur skiljer sig de undersökta artiklarna åt när det gäller graden av formalitet?

Utgående från anvisningar i en del skrivhandböcker och våra egna erfarenheter inom nordistiken antar vi att forskarens röst är direkt hörbar och kommer fram i direkta självhänvisningar. Med andra ord antar vi att skribenterna använder personliga och possessiva pronomen som *jag/vi* och *min/vår*, och att en indirekt hörbar röst med opersonliga uttryck såsom s-passiv och pronomenet *man* undviks. Vidare antar vi att de direkt hörbara rösterna kommer fram i sådana delar i texten där forskaren redogör för forskningsprocessen (t.ex. syfte, material, metod och avslutning). Strukturen i vetenskapliga artiklar kan förvisso variera, men vissa delar, såsom inledning, syfte, tidigare forskning, material och

metod, resultat, analys och slutsatser samt sammanfattning och diskussion, brukar oftast förekomma (se t.ex. Lindstedt 2013: 56–59).

Vårt material består av alla svenskspråkiga artiklar, dvs. 14 stycken, publicerade i serien *Vakki Publications* åren 2013–2015. Som framgår av tabell 1 har de flesta av artiklarna i materialet publicerats år 2013 (7 artiklar), medan antalet är mindre år 2014 (3 artiklar) och 2015 (4 artiklar). Av artiklarna är 8 skrivna av en skribent och 6 av två skribenter. Skribenterna representerar olika delområden inom språk- och översättningsvetenskap, och de behandlade ämnena varierar från språksociologi och didaktik till textanalys, terminologi och semantik.

Tabell 1. Materialet – antalet artiklar och skribenter per år

År	Antal artiklar	Antal skribenter
2013	7	10
2014	3	5
2015	4	5

Som metod använder vi närläsning. Helt konkret innebär närläsning i vårt fall att vi har identifierat alla syntaktiska meningar där skribenten syftar på sin egen person mer eller mindre direkt. Sedan har vi gjort en grov kategorisering utifrån graden av formalitet, dvs. hur direkt hörbara skribenternas röster är. Som det framgår ovan är skribenternas röster direkt hörbara om det förekommer direkta självhänvisningar (*jag/min, vi/vår*). Skribenternas röster är däremot indirekt hörbara om det förekommer olika opersonliga konstruktioner där forskarens person framhävs indirekt. Exempel på sådana konstruktioner är passiva verbformer (*metoden valdes*), verbalsubstantiv (*materialinsamling skedde*), hänvisningar i tredje person (*författaren/skribenten anser*), sakssubjekt (*denna artikel sätter det andra inhemska språket i fokus*) och pronomenet *man*. I analysen hänvisar vi till artiklarna i materialet med det år då artikeln utkommit.¹ Kursiveringarna är våra egna om inget annat anges.

3 Skribentens röst och position

Hyland (2008) framhäver att varje text har en röst oberoende av om skribenten framhävs i texten eller inte. Med andra ord avser han att skribenten alltid är närvarande genom de val som hen gör i skrivprocessen. På vilket sätt skribentens jag kommer fram varierar dock. I vetenskapligt skrivande hänger skribentens röst samman med skribentens auktoritet och positionering i den vetenskapliga dialogen. Hyland utgår från begreppet *position*

¹ I och med att det är skrivkonventioner och inte skribenter som står i fokus för analysen utelämnar vi namnen på skribenterna.

som innebär olika skribentorienterade strategier. Utöver självhänvisningar (*self mentions*) nämner han skydd (*hedges*) och förstärkare (*boosters*) samt attitydmarkörer (*attitude markers*). Med skydd avser han skribentens sätt att gardera sig, dvs. ange information som inte är säker (*det finns flera möjliga orsaker*), och förstärkare är enligt namnet uttryck som förstärker skribentens utsagor i texten (*naturligtvis, definitivt*). Attitydmarkörer anger i sin tur skribentens affektiva förhållningssätt (*det är intressant, jag oroar mig för*). (Hyland 2008: 5–10.)

Positionen kommer fram på olika sätt inom olika discipliner. Enligt Hyland (2008: 13) går det en skiljelinje mellan så kallade mjuka och hårda discipliner (*soft and hard knowledge domains*). Något förenklat kan man säga att mjuka discipliner kännetecknas av kvalitativ forskning och forskarens tolkningar av sitt material, medan hårda discipliner ofta är kvantitativt orienterade och forskningsresultaten presenteras utifrån experiment och generalisering. Enligt Hyland (2008: 13–14) är skribentens position tydlig med direkta hänvisningar till det egna jaget inom mjuka discipliner, såsom filosofi och tillämpad språkvetenskap, medan den är mer indirekt inom hårda discipliner såsom biologi och teknik.

Förutom att skribentens position och användningen av självhänvisningar varierar inom olika discipliner har de också olika funktioner. Å ena sidan kan de tolkas som tecken på auktoritet och ett sätt att framhäva sig och sin forskning, å andra sidan kan de användas för att dölja skribentens egen person. (Se även Nordman 2006: 179.) Nelson & Castelló (2012) förknippar begreppen auktoritet (*authority*) och auktoritativ (*authoritative*) med skribentens och textens förmåga att övertyga andra. De betonar likväl att en text kan vara auktoritativ, men ändå vara skriven i dialog med andra. Viktigt är att skribenten behärskar de vetenskapliga skrivkonventionerna inom disciplinen och tar hänsyn till textens situationkontext. Studerande som inte har hunnit lära sig hur vetenskapliga texter produceras kan ha svårigheter med sin egen röst i vetenskapliga uppsatser. De vet inte hur, när och varför man borde använda självhänvisningar och hur det egna jaget borde komma fram. (Nelson & Castelló 2012: 6.) Det uppstår problem om läsarens uppmärksamhet riktas mot sådant som egentligen inte var meningen. Om pronomenet *jag* t.ex. upprepas i varje mening, dras uppmärksamheten till den som gör något och inte till det som görs, såsom kanske var meningen. (Skrivguiden 2017.)

Direkta självhänvisningar kan också användas som metatext. Med hjälp av dem redogör forskaren för strukturen i texten, förklarar forskningsprocessen och rapporterar om forskningsresultaten (*först redogör jag för den teoretiska referensramen och därefter går jag in på materialet; jag har samlat in materialet med hjälp av en enkät; det som jag anser är intressant är betydelsen av ordet demokrati*). Om användningen av direkta självhänvisningar tolkas som tecken på det subjektiva och det särskilda, antyder användningen av passiv och andra opersonliga konstruktioner om objektivitet och generalisering. (Nelson

& Castelló 2012: 12; Nordman 2006: 186–187.) Sett från ett annat perspektiv kan personliga formuleringar också vara ett sätt för skribenten att inte själv ta ansvar och i stället låta andra auktoriteter göra det. Ytterligare en möjlig förklaring till användning av personliga konstruktioner vid sidan av direkta självhänvisningar är att skribenten helt enkelt vill variera formuleringarna i texten. (Nordman 2006: 179, 182–183.) De val som skribenten gör påverkar ändå direkt hur hens röst och position uppfattas i texten. Det kan också diskuteras hur trovärdig en text är om den är helt opersonlig utan några aktörer som ligger bakom den vetenskapliga dialogen.

4 Skribentens röst i VAKKI-artiklar

Analysen av de 14 Vakki-artiklarna i materialet visar att skribenterna gör sina röster hörda på varierande sätt. Vissa skribenter strävar efter en extrem akademisk formalitet och gör sina röster så lite hörbara i texten som möjligt. De positionerar sig inte som auktoriteter i texten, utan ger ett intryck av att det är ett forskarsamfund eller ett projekt som uttrycker sig i texten genom att föredra passiv och andra opersonliga konstruktioner (jfr kap 3). Andra låter sin röst höras och framhäver sin egen person genom direkta självhänvisningar i jag-form. Som det framgår av tabell 2 hänvisar skribenterna till det egna jaget i majoriteten av de undersökta artiklarna med personliga och possessiva pronomen (9 av 14). I ett par artiklar använder skribenterna däremot enbart opersonliga konstruktioner så att deras röster är indirekt hörbara genom hela texten. I resten av artiklarna (3 av 14) är fördelningen mellan direkta och indirekta hänvisningar jämnare.

Tabell 2. Formerna av direkta och indirekta hänvisningar till forskarens person – antalet artiklar per år

År	Mest direkta hänvisningar (personliga pronomen)	Mest indirekta hänvisningar (opersonliga konstruktioner)	Direkta och indirekta hänvisningar varierar i texten	Totalt
2013	4	1	2	7
2014	3	0	0	3
2015	2	1	1	4

Även Nordman (2006) har kommit fram till samma brokighet när det gäller formalitet i humanistiska avhandlingars avslutningar. Förekomsten av både direkta och indirekta självhänvisningar i en och samma text kan, utöver det att skribenten helt enkelt har velat ha variation i den språkliga formuleringen (se kap. 3), också förklaras med att hänvisningarna är resultat av att texten har bearbetats i flera omgångar. (Nordman 2006:182.) Som exempel kan nämnas en artikel i vårt material i vilken skribentens röst varierar från direkt hörbar till indirekt hörbar, dock så att de direkta självhänvisningarna dominerar.

- (1) *Jag närmar mig* [...] ur två olika perspektiv[...]. Detta gör jag genom att behandla tre påståenden som informanterna har tagit ställning till [...]. *Dessa påståenden har formulerats* med tanke på [...]. (2015)

I exempel 1 inleder skribenten med personliga pronomen: *jag närmar mig* och *jag gör*. Därefter ändras formen till passiv (*dessa påståenden har formulerats*). Ändringen i formen betyder dock inte nödvändigtvis att aktören ändras utan det kan hända att det fortsärande är skribenten som är aktören och som har formulerat påståendena i fråga själv.

De hänvisningar där skribenten är direkt hörbar kan indelas i tre kategorier enligt deras spridning. Direkta självhänvisningar förekommer sammanlagt i 12 artiklar. Av dessa artiklar används *jag-* eller *vi-*formen genomgående i sju artiklar. Att direkta självhänvisningar förekommer genomgående i hela artikeln utesluter ändå inte möjligheten att också några indirekta hänvisningar används i samma artikel. I fem artiklar har de direkta självhänvisningarna koncentrerats till vissa delar av texten, ofta till inledning och till beskrivning av syfte, material och metod. I två av artiklarna saknas de direkt hörbara rösterna helt (se tabell 3). I följande avsnitt diskuterar vi närmare de direkt och indirekt hörbara rösterna och ger exempel på de val som skribenterna har gjort i sina Vakki-artiklar.

Tabell 3. Spridning av direkta självhänvisningar till det egna jaget – antalet artiklar per år

År	Förekommer i hela artikeln	Förekommer i vissa delar	Inga förekomster	Totalt
2013	2	4	1	7
2014	3	0	0	3
2015	2	1	1	4

4.1 Direkt hörbara skribentröster

Som framgår ovan har varje text en röst oberoende av hur direkt rösten hörs. En direkt hörbar skribentröst underlättar å ena sidan för skribenten att skriva enkelt och läsarorienterat, å andra sidan för läsaren att uppfatta skillnaden mellan skribentens egna resonemang och de hänvisningar som hen gör till tidigare forskare och deras resultat. Direkta självhänvisningar och andra skribentorienterade strategier behöver ändå inte betyda att texten blir mindre saklig. (Se även Schött m.fl. 2007: 44.) Ibland kan användningen av pronomenet *jag* dock leda till att objektiviteten i texten i vissa fall kan ifrågasättas om pronomenet tolkas som ett tecken på informell stil och anknyts till skribentens subjektiva åsikter (se kap. 3). I studenternas texter är det inte ovanligt att pronomenet *jag* används och att subjektiviteten framhävs, vilket också Ask (2007: 128) påpekar.

Följande exempel (ex. 2–4) belyser fall där skribenternas röster hörs genom direkta självhänvisningar:

- (2) I denna artikel *diskuterar jag* [...] Metodiskt *har jag låtit mig inspireras* av [...]. (2013)
- (3) I det här avsnittet *presenterar vi* materialet, medan *vi motiverar vårt val* att kombinera ett fackspråkligt material med [...]. (2015)
- (4) *Vi har i vår analys valt att stanna* vid tre olika tolkningsnivåer trots att *vi* under arbetets gång ställvis *har upplevt* ett behov av att dela [...]. (2013)

I exempel 2 syftar skribenten på sin egen person med pronomenet *jag*, och i exempel 3 och 4 använder skribenterna *vi*-form. Utöver att självhänvisningarna används som ett sätt att framhäva sig själv och sin forskning, fungerar de också som metatexter som redogör för de val som skribenterna har gjort i forskningsprocessen. I exempel 3 förklarar skribenterna den ordning enligt vilken de har disponerat texten, och i exempel 4 motiverar skribenterna hur de har analyserat sitt material (se också kap. 3).

Förutom pronomenen *jag* och *vi* används i artiklarna även pronomenen *min* och *vår*. I exempel 5 och 6 hörs skribenternas röst direkt i uttrycken *enligt min mening* och *enligt vår definition*. Sådana här formuleringar kan vara ett sätt för skribenten att positionera sig som auktoritet i texten. Samtidigt signalerar uttrycken likväl att meningen eller definitionen inte nödvändigtvis är vedertagen inom forskningsområdet (se ex. 5), och därför fungerar formuleringarna också som ett slags försiktighetsmarkörer eller ansiktsskydd för skribenten (se kap. 3). Om sådana formuleringar dock upprepas i texten, kan de upplevas som störande och uppfattas som felaktigt framhävande av skribentens person. I ex. 6 hänvisar skribenterna till en annan forskare för att få stöd för sin egen definition. Skribenternas position som auktoriteter syns ändå i och med att de inte har använt den andra forskarens definition som sådan.

- (5) *Enligt min mening* kan den semantiska konstruktionen av ordet [...] förenklat ses som [...]. (2014)
- (6) *Enligt vår definition*, som ansluter till Malmgren (2003: 135), måste en ordförbindelse uppfylla åtminstone tre kriterier [...]. (2013)

Skribentens position kommer fram även i ex. 7 och 8 i form av *attitydmarkörer* (se kap. 3). I och med formuleringar som *det är intressant* eller *förvånande är* uttrycker skribenterna sitt affektiva förhållningssätt till det undersökta temat (ex. 7) eller till de uppnådda resultaten (ex. 8). Jämfört med direkta självhänvisningar hörs forskarnas röster inte lika tydligt i de här exemplen, men formuleringarna markerar ändå att det är fråga om skribenternas personliga ställningstaganden.

- (7) [...] är ett ord som återfinns i ett flertal svenska dialekter och som är *intressant att studera* särskilt ur ett semantiskt perspektiv [...]. (2015)
- (8) *Förvånande är* att diskussioner kring djuren inte verkar vara lika omfattande i det muntliga materialet som i det skriftliga materialet. (2013)

Som vi konstaterade ovan är det vanligt att skribenternas röster hörs direkt i materialet. Skribenterna positionerar sig ofta med hjälp av personliga och possessiva pronomen, men ibland även med hjälp av olika försiktighets- och attitydmarkörer. Detta är i linje med Hylands (2008) resultat av jämförelser mellan mjuka och hårda discipliner som visar att skribenter bl.a. inom humaniora ofta positionerar sig tydligt genom direkta självhänvisningar. (Se kap. 3.)

4.2 Indirekt hörbara skribentröster

En extrem akademisk formalitet med enbart indirekt hörbara röster är ett sällsyntare fenomen i vårt material (förekommer i 2 av 14 artiklar). Vanligare är att skribenterna använder både direkta och indirekta självhänvisningar i en och samma artikel. (Se tabell 3.)

- (9) Denna studie belyser [...]. I analysen studeras aspekter på [...]. Dessutom görs ett försök att [...]. (2013)
- (10) Identifieringen är tämligen enkel eftersom [...]. (2013)
- (11) Genom en analys som denna kan man synliggöra ett aktivt [...]. (2013)
- (12) Att rekonstruera [...] kräver rikligt med tolkningar av forskaren, eftersom alla kunskapsstrukturer inte uttrycks explicit [...] och forskaren således måste fylla i luckor och dra slutsatser. (2013)

Av de ovanstående exemplen (ex. 9–12) framgår olika sätt på vilka skribenten kan göra sin röst indirekt hörbar. I exempel 9 inleder skribenten sitt resonemang med *sakssubjekt* (*denna studie belyser*) och fortsätter sedan med *s-passiv* (*aspekter studeras, ett försök görs*). Intrycket blir att skribenten vill framhäva sakförhållandena, inte sig själv som skribent. Samma intryck ger *verbalsubstantiv* som skribenten kan använda för att dölja sin egen person. En annan möjlighet är att skribenten väljer verbalsubstantiv för att hänvisa till både sig själv och läsarna som aktörer, som i ex. 10 (*identifieringen är tämligen enkel*).

I exempel 11 förekommer pronomenet *man* som också gör skribentens röst indirekt hörbar. Ibland kan pronomenet vålla problem för läsaren eftersom det kan vara svårt att veta vem pronomenet *man* syftar på – på människor i allmänhet eller på skribenten eller talaren (se också Ask 2007: 131). I exempel 11 verkar det som att pronomenet syftar på både skribenten och forskare i allmänhet.

Ytterligare ett exempel på opersonliga konstruktioner är ordet *forskare* som upprepas i en av de undersökta artiklarna (ex. 12). Ordet kan syfta på själva skribenten, men möjligen också på läsaren eller över huvud taget på forskare som studerar ett liknande tema. Konstruktioner av den här typen underlättar för skribenten att skriva objektivt, men eftersom det ändå är forskaren själv som har genomfört studien och tolkat resultaten, kunde ordet också ersättas med personliga pronomen som hänvisar till själva skribenten. Eftersom denna hänvisning förekommer genomgående i artikeln i fråga (vid sidan om andra opersonliga konstruktioner och direkta självhänvisningar), är det antagligen fråga om ett

skrivstrategiskt val. Det kan dock förbli oklart för läsaren – på samma sätt som med användningen av pronomenet *man* – vilken aktör som åsyftas i olika delar av texten.

- (13) *Det bör avslutningsvis påpekas* att svårigheten att på ett entydigt sätt kategorisera språkliga enheter gäller [...] (2013)

Konstruktioner av typen *det bör påpekas* (ex. 13) utgör särskilda fall av indirekt hörbara röster. Å ena sidan är det fråga om passiv, dvs. det nämns inte vem som påpekar, å andra sidan kan konstruktionen tolkas som vädjande i stil med *låt oss påpeka* (jfr också SAG § 41). I ex. 13 avstår skribenterna från att göra sig direkt hörbara. I stället riktar de uppmärksamheten mot läsaren och vill göra denna uppmärksam på vissa begränsningar som undersökningen har. På sätt och vis är det fråga om en försiktighetsmarkör som skribenterna kan använda som skydd, men samtidigt kan användningen av ordet *bör* uppfattas som en förstärkare som positionerar skribenterna som auktoriteter och hjälper dem att betona sitt budskap. (Jfr kap. 3.) Konstruktionen *det bör påpekas* är i sig vanlig i svenskan och används i olika typer av texter. Sökning i Korp ger träffar såväl i bloggtexter som i tidningar och tidskrifter. (Språkbanken 2017.)

Skribentens röst är sällan helt indirekt hörbar i de undersökta artiklarna. I stället används de olika opersonliga konstruktionerna vid sidan om direkta hänvisningar som gör skribentens röst direkt hörbar. Detta tyder på – som även Nordman (2006) har kommit fram till – att skribenterna helt enkelt vill ha variation i sin text genom att ibland låta sin röst höras direkt och ibland göra den indirekt hörd med olika opersonliga konstruktioner.

5 Avslutning

Syftet med denna artikel har varit att ta reda på hur skribenterna använder sin röst och positionerar sig i vetenskapliga texter skrivna på svenska. Vi har utgått från tre forskningsfrågor och tagit reda på 1) hur skribenterna gör sina röster hörda, dvs. i vilken mån rösterna är direkt respektive indirekt hörbara, 2) i vilka delar av texten den direkt hörbara rösten kommer fram och 3) hur de undersökta artiklarna skiljer sig från varandra när det gäller graden av formalitet. Som material har vi använt 14 artiklar publicerade i serien *Vakki Publications* under 2013–2015. Med hjälp av närläsning och kategorisering har vi kommit fram till följande resultat:

På vår första forskningsfråga kan vi svara att skribenterna oftast gör sina röster hörda genom att använda direkta självhänvisningar i *jag-* eller *vi-*form. Rösterna är alltså direkt hörbara i majoriteten av de undersökta artiklarna. Vid sidan om de direkt hörbara rösterna används också opersonliga konstruktioner som gör rösterna ställvis indirekt hörbara, men bara två av artiklarna har indirekt hörbar skribentröst genom hela texten.

Svaret på den andra forskningsfrågan är att den direkt hörbara rösten kommer fram antingen genomgående i hela artikeln eller så att den koncentreras till vissa delar av artikeln.

Då rösten är direkt hörbar, är det vanligare att rösten hörs genomgående än att den har koncentrerats till vissa delar av artikeln.

På vår tredje forskningsfråga kan vi svara att den vetenskapliga stilen i de undersökta artiklarna bara sällan är mycket formell med enbart indirekt hörbar skribentröst. I stället för att använda pronomenet *man* eller passiv föredrar skribenterna synlighet och positionerar sig med personliga pronomen.

Avslutningsvis kan vi återkomma till våra antaganden som vi framförde i kapitel 2. Vi antog att skribentens röst är direkt hörbar, men menade att rösten koncentreras till vissa delar av artikeln. Mot bakgrund av våra resultat stämde våra antaganden enbart delvis. Skribentens röst är direkt hörbar och hörs genomgående i hela artikeln, inte bara i vissa delar. På basis av våra resultat kan vi göra våra studerande uppmärksamma på hur skribenten gör sin röst hörd i vetenskapliga texter. Skribenten behöver inte vara osynlig och föredra formell stil, vilket ändå inte betyder att en alltför personlig och jag-centrerad stil är att föredra. Samtidigt måste vi komma ihåg, då vi drar nytta av våra resultat, att de inte kan generaliseras på grund av materialets begränsade storlek. Ytterligare forskning kring skribentens röst i vetenskapliga texter på svenska behövs.

Litteratur

- Adelmann, Kent (2002). *Att lyssna till röster. Ett vidgat lyssnandebegrepp i ett didaktiskt perspektiv*. Avhandlingar från Lärarutbildningen vid Malmö högskola 4. Malmö: Malmö högskola.
- Ask, Sofia (2007). *Vägar till ett akademiskt skriftspråk*. Växjö: Växjö University Press.
- Bakhtin, Michail (1984). *Problems of Dostoevsky's poetics*. Theory and History of Literature 8. Red. & översatt Caryl Emerson. Andra upplagan. Manchester: Manchester University Press.
- Berends, Gerrit (2013). *Skrivsamarbete i högre utbildning. Tre studenters skribentprofiler i kollaborativa skrivargrupper*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Blückert, Ann (2010). *Juridiska – ett nytt språk? En studie av juridikstudenters språkliga inskolning*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Hartman, Sven (2004). *Skrivhandledning för examensarbeten och rapporter*. Stockholm: Natur och kultur.
- Hyland, Ken (2008). Disciplinary Voices. Interactions in Research Writing. *Journal of English Text Construction* 1, 5–22.
- Ivanič, Roz (1998). *Writing and Identity. The Discoursal Construction of Identity in Academic Writing*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Josephson, Olle (2001). *Svensk sakprosa. Vad läsarna läste. 1800-talets religiösa traktater*. Rapport nr 10, Institutionen för nordiska språk. Lund: Lunds universitet. [Citerat 30.4.2017]. Tillgänglig: www.studentlitteratur.se/o.o.i.s/329?breakcache=455658000
- Juvonen, Riitta (2014). *Kirjoitelma ja tekijän ääni. Kehystämisen yhdyslauseet ylioppilasaineen dialogisuuden hallinnassa*. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Lindstedt, Inger (2013). *Textens hantverk. Om retorik och skrivande*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Løkensgard Hoel, Torlaug (2010). *Skriva på universitet och högskolor. En bok för lärare och studenter*. Lund: Studentlitteratur.
- Luukka, Minna-Riitta (1992). *Akateemista metadiskurssia: Tieteellisten tekstien tekstuaalisia, interpersonaaalisia ja kontekstuaalisia piirteitä*. Jyväskylä: Korkeakoulujen kielikeskus.
- Luukka, Minna-Riitta (1995). *Puhuttua ja kirjoitettua tiedettä: Funktionaalinen ja yhteisöllinen näkökulma tieteen kielen interpersonaalisiin piirteisiin*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Nelson, Nancy & Montserrat Castelló (2012). Academic Writing and Authorial Voice. I: *University Writing: Selves and Texts in Academic Societies*, 33–51. Red. Montserrat Castelló & Christiane Donahue. Bingley: Emerald.
- Nordman, Marianne (2006). Forskaren och jaget i vetenskapliga slut. I: *Lekt och lärt. Vänskrift till Jan Einarsson 2006*, 178–188. Red. Sofia Ask, Gunilla Byrman, Solveig Hammarbäck, Maria Lindgren & Per Stille. Växjö: Växjö universitet.
- SAG = *Svenska Akademiens grammatik* 4. Satser och meningar (1999). Red. Ulf Teleman, Staffan Hellberg & Erik Andersson. Stockholm: Norstedts.
- Schött, Kristina, Lars Melin, Hans Strand & Bodil Moberg (2007). *Studentens skrivhandbok*. Stockholm: Liber Ab.
- Skrivguiden* (2017). Webbplats skapad för att ge stöd till studenter i deras akademiska skrivande. [Citerat 30.4.2017]. Tillgänglig: <http://skrivguiden.se/skriva/det-akademiska-spraket/>
- Språkbanken (2017). *Korp*. [Citerat 20.8.2017]. Tillgänglig: <https://spraakbanken.gu.se/swe>
- Strand, Hans (2010). Den akademiska text- och skrivforskningens kunskapsintressen. I: *Svensson och svenskan. Med sinnen känsliga för språk*, 298–308. Red. Gunilla Byrman, Anna Gustafsson & Henrik Rahm. Lund: Lunds universitet.
- Virtanen, Mikko T. (2015). *Akateeminen kirja-arvio moniäänisenä toimintana*. Helsingfors: Helsingfors universitet.